

Т.І. Нежлукченко, М.Г. Поляков, В.О. Полякова. – Херсон, ХДАУ, РВЦ «Колос». – 49 с.

УДК 636.2.033:338.439

ЗАБІЙНІ ЯКОСТІ БУГАЙЦІВ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ М'ЯСНИХ ПОРІД СУМСЬКОГО РЕГІОНУ

*Хмельничий Л.М. – д. с.-г. н.,
Салогуб А.М. – д. с.-г. н., Сумський НАУ*

Постановка проблеми. Початок третього тисячоліття висвітлив проблему забезпечення населення тваринними продуктами харчування, особливо яловичиною, виробництво якої порівняно з 1990 роком скоротилося у 2,5 рази. При науково обґрунтованих нормах споживання м'яса на душу населення на рівні 82 кг у тому числі яловичини 40 кг, фактично ці показники становили в країні відповідно 30 та 16 кг [1, 6, 8].

Стан вивчення проблеми. На теперішній час ситуація практично не змінилася, оскільки фактично не вдалося сформувати тенденції до стабілізації та росту поголів'я худоби великої рогатої худоби, у тому числі призначеної для вирощування на м'ясо, особливо спеціалізованих м'ясних порід.

Поряд з розведенням у господарствах України новостворених порід і типів м'ясної худоби час від часу до країни імпортується худоба зарубіжної селекції, яка поширюється для розведення у племінних господарствах різних регіонів та широко використовується в якості поліпшувальної у породотворному й промисловому схрещуванні (лімузин, шароле, світла аквітанська, герефорд, абердин-ангус, м'ясний симентал австрійської та американської селекції, п'ємонтезе)[7].

Практика багатьох країн світу з розвиненим м'ясним скотарством свідчить, що ефективне ведення цієї галузі можливе за використання в селекційному процесі та промисловому виробництві декількох спеціалізованих м'ясних порід, пристосованих до місцевих умов. Тому важливим резервом у виробництві яловичини в Сумському регіоні є інтенсифікація м'ясного скотарства у напрямі розширеного відтворення та підвищення генетичного потенціалу м'ясної продуктивності тварин.

Завдання і методика досліджень. У цьому аспекті було поставлено завдання вивчити забійні якості бугайців спеціалізованого напрямку продуктивності за наближеного до реальних можливостей сільськогосподарських підприємств кормовому фоні з метою встановлення породних відмінностей у стандартизованих умовах.

Відгодівля бугайців проводилась в умовах навчально-науково-виробничої лабораторії інституту тваринництва і ветеринарної медицини Сумського НАУ. Тварини спеціалізованих м'ясних порід були завезені з наступних господарств: ПР СТОВ "Деснянське" Серединно-Будського (абердин-ангуська), ПР ЗАТ "Агрофірма Мрія" Конотопського (лімузинська), ПР "Аг-

рофірма “Надія” Сумського інституту АПВ НААН (австрійський симентал), ПР Іванівської дослідно–селекційної станції Інституту цукрових буряків НААН України Охтирського (світлі аквітани) та ПЗ ТОВ “Агрофірма “Україна” Шосткинського районів (українська м’ясна). Контрольний забій піддослідних бугайців у кількості по 3 голови із кожної породи провели у 18–ти місячному віці за методикою ВНИИМС [4]. Для вивчення м’ясних якостей бугайців підконтрольних порід напівтуші розділяли на п’ять анатомічних частин: шийну – по останньому шийному хребцю; плече-лопаткову – по контуру лопатки від ліктьового бугра по прямій лінії до верхнього кута лопатки; спинно-реброву з грудиною – по останньому ребру; поперекову з паховою – по останньому поперековому хребцю; тазостегнову (кульшову) з двома хвостовими хребцями згідно з відповідною методикою [2].

Експериментальні дані опрацьовували методами біометричної статистики на ПЕОМ за формулами Н.А.Плохинского [5].

Результати досліджень. М’ясні якості тварин значною мірою залежать від багатьох генетичних та середовищних чинників, проте кінцевим результатом оцінки їхньої м’ясної продуктивності є контрольний забій, який дозволяє на вищому рівні об’єктивності та вірогідності визначити якісні та кількісні показники у порівняльному аналізі піддослідних порід.

Ознаки, що характеризують забійні якості бугайців за своїми величинами показників, підтверджують породні особливості найбільш скороспілих, спеціалізованих заводських м’ясних порід, до яких вони належать, табл. 1.

Найбільшою скороспілістю, яка проявилась у інтенсивному досягненні високої живої маси у ранньому віці, виявилися лімузини. Бугайці цієї породи на термін 18-місячного віку досягли високої передзабійної живої маси, яка становила 494,7 кг, перевищивши з достовірною різницею на 12,7 кг ($t_d=3,33$) ровесників абердин-ангуської та на 8,4 кг ($t_d=1,96$) світлої аквітанської порід. З недостовірною різницею, як склала лише 4,7 кг, тварини вітчизняної української м’ясної породи поступилися лімузинам, підтверджуючи свої високі якості щодо інтенсивності вирощування.

Основним показником м’ясної продуктивності тварин спеціалізованих м’ясних порід є маса туші. Чим вона важча і одержана за більш короткі періоди відгодівлі, тим економічніша ефективність вирощування тварин таких порід.

Порівняльна оцінка показників м’ясних якостей бугайців м’ясних порід засвідчує вищенаведене твердження величиною одержаної маси парних туш, яка склала від 280,7 у абердин-ангусів, до 300,7 кг – у лімузинів. Різниця на користь останніх достовірна порівняно з ровесниками абердин-ангуської та української м’ясної порід, яка становила відповідно 20,0 ($t_d=2,98$) і 10,0 кг ($t_d=2,22$). Загалом туші з такими показниками можна віднести до категорії важковагових (290 кг). За виходом парної туші, який визначається відносним показником через її співвідношення до передзабійної маси, також кращими були бугайці лімузинської породи (60,8%).

При оцінці м’ясних якостей тварин слід ураховувати вихід внутрішнього жиру-сирцю, кількість якого за літературними джерелами [3] збільшується з віком і характеризує певним чином скороспілість тварин.

За цією ознакою встановлена міжпородна різниця з нижчим показником у бугайців світлої аквітанської породи як за абсолютною масою – на рівні 6,3 кг,

так і за відносною – 1,3%. Достовірна різниця лімузинів за абсолютною масою жиру-сирцю порівняно з ровесниками абердин-ангуської та української м'ясної порід становила відповідно 1,4 ($t_d=5,98$) та 0,7 кг ($t_d=2,87$).

За забійною масою, яка істотно доповнює попередні результати досліджень загалом та м'ясні якості тварин великої рогатої худоби, зокрема, і визначається за сумою маси туші та внутрішнього жиру-сирцю, кращими також були бугайці лімузинської породи.

Таблиця 1 – Результати контрольного забою піддослідних бугайців спеціалізованих м'ясних порід у віці 18 місяців, $M \pm m$

Ознака	Абердин-ангуська		Світла аквітанська		Лімузинська		Українська м'ясна	
	$M \pm m$	$Cv, \%$	$M \pm m$	$Cv, \%$	$M \pm m$	$Cv, \%$	$M \pm m$	$Cv, \%$
Передзабійна жива маса, кг	482,0 ± 2,08	0,8	486,3 ± 2,85	1,1	494,7 ± 3,20	1,2	490,0 ± 1,16	1,1
Маса парної туші, кг	280,7 ± 4,81	3,0	292,7 ± 1,76	1,0	300,7 ± 4,67	2,7	290,8 ± 1,76	1,1
Вихід парної туші, %	58,2 ± 0,79	2,3	60,2 ± 0,01	0,4	60,8 ± 0,60	1,7	59,3 ± 0,29	0,8
Маса внутрішнього жиру-сирцю, кг	7,7 ± 0,22	4,9	6,3 ± 0,08	2,2	6,6 ± 0,20	5,3	7,0 ± 0,23	5,7
Вихід внутрішнього жиру-сирцю, %	1,6 ± 0,05	5,1	1,3 ± 0,02	2,5	1,3 ± 0,032	4,2	1,4 ± 0,05	6,2
Забійна маса, кг	288,3 ± 4,66	2,8	298,9 ± 1,76	1,0	307,2 ± 4,84	2,7	297,7 ± 1,64	1,0
Забійний вихід, %	59,8 ± 0,75	2,2	61,5 ± 0,01	0,4	62,1 ± 0,62	1,7	60,7 ± 0,28	0,8

Оцінка за забійним виходом тварин усіх підконтрольних порід характеризувалася високими показниками (59,8-61,5%), які притаманні спеціалізованим м'ясним породам.

До чинників, які характеризують м'ясну продуктивність тварин великої рогатої худоби, відносять також ознаки морфологічного складу туші, що визначаються за кількісними та якісними показниками у співвідношенні окремих анатомічних її частин.

Поживна цінність м'ясних туш істотно залежить від співвідношення основного її складу – м'язової тканини, кісток і сухожилок.

Результати оцінки з вивчення морфологічного складу туш бугайців підконтрольних спеціалізованих м'ясних порід у 18-місячному віці, що наведені в табл. 2, свідчать про дещо кращі показники за масою всіх оцінюваних анатомічних частин туш бугайців лімузинської худоби при майже ідентичних співвідносних показниках туш решти порід до загальної маси туші.

Один із важливих елементів племінної роботи у м'ясному скотарстві – підвищення в тілі тварин відсотка м'якоті (істотної частини) по відношенню до кісток. Ця задача вирішується збільшенням вмісту у м'якоті частки м'язової тканини або жиру. Збільшити відсоток останнього порівняно легко, особливо, якщо використовувати м'ясні скоростиглі породи. Для цього досить підвищити

ступінь відгодівлі молодих тварин або провести забій тварин у старшому віці. Значно важче підвищити в м'якоті відсоток м'язової тканини.

Найбільшу кількість м'язової тканини наращують швидкорослі тварини, що досягають високої живої маси у молодому віці.

Загалом м'якітна частина м'язової тканини в морфологічному складі туш піддослідних м'ясних порід була найвищою у бугайців лімузинської породи, забитих у вісімнадцятимісячному віці, яка становила в середньому 247,4 кг, або 82,3%. Лише на 1,7 кг за м'якітною частиною поступаються лімузинським ровесникам бугайці української м'ясної породи. Більш істотна різниця за цією важливою ознакою виявилася у порівнянні лімузинів з тваринами абердин-ангуської та світлої аквітанської порід, які поступалися їм відповідно на 17,8 та 7,2 кг.

Вихід м'якоті із шийної частини туші за масою був найвищим також у бугайців лімузинської породи – 35,4 кг, або 11,7% від маси туші, що достовірно вище порівняно з ровесниками абердин-ангуської та української м'ясної порід відповідно на 3,1 ($t_d=3,86$) і 1,8 кг ($t_d=3,42$).

Аналіз п'яти анатомічних частин туші свідчить, що найбільшою серед них за масою є спинно-реброва, яка становила в абсолютному виразі від 88,7 у лімузинів, до 82,7 кг – у абердинів. Вихід м'якоті у спинно-ребровій частині виявився самим високим у тушах лімузинської та української м'ясної порід і відповідно склав у абсолютному виразі 70,9 і 69,7 кг.

Найціннішими за смаковими якостями та поживністю вважаються поперекова та тазостегнова анатомічні частини туші. Поперекова частина у відрубках разом із паховою за виходом м'якоті характеризується найменшою мінливістю у порівнянні туш бугайців усіх порід і займає у загальній масі найменший відсоток (9,8-9,9%), або 28,0-29,9 кг.

Другу позицію за масою серед досліджуваних анатомічних частин туш зайняла кульшова або тазостегнова частина відрубу з масою, яка відрізняється істотною мінливістю з вищим абсолютним показником 80,3 кг у лімузинських бугайців та нижчим – 74,3 у тварин абердин-ангуської породи, або у відносному виразі варіативність склала у межах 26,4-28,2%.

За виходом м'якітної тканини із кульшового відрубу кращими виявилися туші бугайців української м'ясної породи з незначною перевагою у 0,5 кг над ровесниками лімузинської. Істотно нижчі показники за даною ознакою виявлено у абердинів (62,2 кг) та світлих аквітанів (65,8 кг).

Висновки. Бугайці спеціалізованих м'ясних порід зарубіжної (абердин-ангуська, світла аквітанська, лімузинська) та вітчизняної (українська м'ясна) селекції у віці 18-ти місяців характеризувалися високими забійними і м'ясними якостями з вищими показниками у тварин лімузинської породи, що загалом свідчать про можливість ефективної їхньої відгодівлі в умовах господарств усіх форм власності Сумського регіону.

Перспектива подальших досліджень полягає у необхідності вивчення питань щодо встановлення особливостей росту та розвитку бугайців різного походження та зв'язку ознак м'ясної продуктивності з екстер'єрними показниками.

Таблиця 2 – Морфологічний склад анатомічних частин туші підослідних бугайців у віці 18 місяців, М±m

Анатомічна частина туші	Абердин-ангуська		Світла аквітанська		Лімузинська		Українська м'ясна	
	маса, кг	% до маси туші	маса, кг	% до маси туші	маса, кг	% до маси туші	маса, кг	% до маси туші
Шийна	37,3±0,33	13,3±0,28	39,0±0,58	13,3±0,16	40,7±0,08	13,5±0,09	37,7±0,33	13,0±0,08
у т.ч.: м'якоть	32,3±0,33	11,5±0,24	34,0±0,58	11,6±0,15	35,4±0,73	11,7±0,07	32,7±0,30	11,3±0,07
кістки	4,1±0,07	1,4±0,06	4,3±0,06	1,5±0,03	4,5±0,09	1,5±0,01	4,1±0,07	1,4±0,02
сухожилки	0,9±0,07	0,3±0,03	0,7±0,06	0,2±0,03	0,8±0,07	0,3±0,03	0,8±0,03	0,3±0,01
Плече-лопаткова	52,3±0,88	18,7±0,03	54,0±0,58	18,5±0,09	55,3±0,67	18,4±0,11	52,3±0,33	18,0±0,04
у т.ч.: м'якоть	41,8±0,60	14,9±0,03	43,2±0,46	14,7±0,06	43,7±0,53	14,5±0,09	41,9±0,27	14,4±0,03
кістки	9,2±0,17	3,3±0,03	9,7±0,12	3,3±0,03	9,9±0,10	3,3±0,033	9,4±0,07	3,2±0,01
сухожилки	1,3±0,17	0,4±0,07	1,1±0,01	0,3±0,03	1,8±0,03	0,6±0,01	1,1±0,01	0,4±0,01
Спинно-реброва	82,7±1,20	29,5±0,08	86,3±0,33	29,5±0,08	88,7±1,45	29,5±0,03	84,0±0,58	28,9±0,04
у т.ч.: м'якоть	65,3±0,88	23,2±0,07	68,2±0,25	23,4±0,09	70,9±1,16	23,5±0,03	69,7±0,46	24,0±0,03
кістки	14,7±0,17	5,2±0,03	15,5±0,06	5,3±0,03	16,0±0,26	5,3±0,01	11,7±0,09	4,0±0,01
сухожилки	2,7±0,17	0,9±0,03	2,6±0,03	0,9±0,01	1,8±0,03	0,6±0,01	2,6±0,03	0,9±0,01
Поперекова	34,0±0,58	12,1±0,06	35,0±0,58	12,0±0,23	35,7±0,88	11,9±0,11	34,7±0,33	11,9±0,08
у т.ч.: м'якоть	28,0±0,58	9,9±0,07	29,0±0,46	9,9±0,18	29,9±0,74	9,9±0,10	28,4±0,30	9,8±0,07
кістки	5,0±0,01	1,8±0,03	5,2±0,09	1,7±0,03	5,0±0,15	1,6±0,03	5,5±0,07	1,9±0,02
сухожилки	1,0±0,01	0,3±0,01	0,8±0,03	0,3±0,03	0,8±0,01	0,2±0,03	0,7±0,03	0,3±0,01
Кульшова	74,3±2,33	26,4±0,40	78,3±1,20	26,7±0,35	80,3±0,88	26,7±0,17	80,0±0,58	28,2±0,16
у т.ч.: м'якоть	62,2±1,93	22,1±0,35	65,8±1,02	22,4±0,30	67,5±0,76	22,4±0,15	68,0±0,46	23,4±0,13
кістки	10,5±0,29	3,7±0,03	10,9±0,18	3,7±0,06	11,2±0,15	3,7±0,01	11,4±0,09	3,9±0,02
сухожилки	1,7±0,17	0,6±0,07	1,6±0,03	0,5±0,03	1,6±0,03	0,5±0,03	2,5±0,09	0,8±0,04

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Доротюк Е. М. Сучасний стан відтворення м'ясної худоби та шляхи його поліпшення Е. М. Доротюк // Проблеми зооінженерії та ветеринарної медицини. Ч.2. – Вип. 6 (30). – 2000. – С. 206-209.
2. Забійні якості великої рогатої худоби / Г.Т.Шкурін, О.Г.Тимченко, Ю.В.Вдовиченко. – К.: Аграрна наука, 2002. – 50 с.
3. Козырь В.С., Соловьев Н.И. Мясные породы скота в Украине. – Дніпропетровськ: ЗАТ “Поліграфіст”, 1997. – 325 с.
4. Методические рекомендации по оценке мясной продуктивности и качества мяса убойного скота. – Оренбург : ВНИИМС, 1984. – 58 с.
5. Плохинский Н.А. Руководство по биометрии для зоотехников. – М.: Колос, 1969. – 256 с.
6. Проблема розвитку спеціалізованого м'ясного скотарства України / Е. М. Доротюк, В. Г. Прудніков, В. О. Попова, Ю. І. Криворучко // Шляхи розвитку тваринництва у ринкових умовах. – Дніпропетровськ. – 2001. – С.31-33.
7. Програма розвитку галузі м'ясного скотарства України на 1997-2005 роки. К.: 1997. – 120 с.
8. Стратегія розвитку м'ясного скотарства в Україні / М. В. Зубець, В. П. Буркат, Ю. Ф. Мельник [та ін.] / за ред. М. В. Зубця, І. В. Гузева. – К. : Аграрна наука, 2005. – 176 с.

УДК 636.32/38.082**ВИДАТНІ ІМПОРТОЗАМІНЮЮЧІ ГЕНЕТИЧНІ РЕСУРСИ УКРАЇНИ
ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ ГАЛУЗІ ВІВЧАРСТВА НА НОВІЙ ЯКІСНІЙ
ОСНОВІ**

Польська П. І. – д. с.-г. н.,
Калащук Г. П. – к. с.-г. н., ІТСП «Асканія-Нова»

Постановка проблеми. Сучасні економічні ринкові відносини ставлять до вівці, як засобу виробництва, такі вимоги, що підтверджують дієздатність наукового висновку законодавця основ породоутворення академіка М. Ф. Іванова : майбутнє мають тільки м'ясо-вовнові вівці тому, що вони значно вигідніші, ніж м'ясні або вовнові [1].

Успішному відновленню і подальшому розвитку в Україні стратегічної галузі вівчарства, що забезпечує одночасне виробництво екологічно чистої продукції для харчування з цілющими властивостями – ягнятини, молоді баранини, молока для виготовлення сирів та бринзи, а також незамінної сировини – вовни, овчин та шкір, вироби з яких за гігієнічними властивостями не мають аналогів, сприяє наявність інтенсивних типів овець племзаводу “Асканія-Нова”, яких використано в якості поліпшуючого генофонду для виведення асканійської м'ясо-вовнової породи овець з кросбредною вовною [2, 3].

Стан вивчення проблеми. Асканійські кросбреди, які створені шляхом ступінчастої синтетичної селекції при складному відтворювальному схрещуванні аска-